

ISSN 2616-678X

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

BULLETIN

of the L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ФИЛОЛОГИЯ сериясы

Серия **ФИЛОЛОГИЯ**

PHILOLOGY Series

№3 (124) / 2018

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	Ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	Ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	Ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргүл	Ф.ғ.к., (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассос. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	Ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	Ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	Ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	Ф.ғ.к., қауымд. проф. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сатпаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген Құрманғалиев Ілияс

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 35 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: (7172)709-500

(ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology, (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 35 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31413)

© L.N. Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Азербайджан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н., (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассос. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., ассос. проф. (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408

Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка Ильяс Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

<i>Акбаров А.</i> Шет тілдерін оқыту саясатына қатысты әлеуметтік-мәдени факторлар: Босния мен Герцеговинаның тақырыптық зерттеулері	8
<i>Атанасова С.</i> Шағын аймақтағы «жаһандық ландшафтар»: Велико-Тырноводағы қоғамдық жазбалардың лингвистикалық суреті	17
<i>Бейсембаева Ж.А., Барямова Р.К.</i> Шет тілді оқытуда жаңа технологияларды пайдалану	29
<i>Дюсекенева И.М., Дюсекенев Д.Н.</i> Этномәдени деталь мәселесі орайында	39
<i>Каженова М.М., Жусупова Р.Ф.</i> Оқу үдерісіне жаңа технологияларды енгізу	46
<i>Шарипова М.К., Жанзақова Г.З.</i> Аударма - тіларалық және мәдениетаралық қарым-қатынас құралы	52
<i>Тәжібаева С.Ж., Невская И.А., Мүтәлі А.К., Қадысқызы А.</i> Қытайда қазақ тілінің қолданылуы: мәселелер мен зерттеу перспективалары	59
<i>Байбек А.К.</i> Біржан сал – Арқа ән дәстүрінің көрнекті өкілі	69
<i>Бескемер А.</i> Көркем мәтінді аудару және түсіну: барабарлықтың өлшемшарты	81
<i>Мухамед Абдо Д.</i> Жауынгер-әйел тақырыбы (Б. Васильевтің «А зори здесь тихие» повесі бойынша)	88
<i>Дүйсекова К.К., Габдулина А.К.</i> Қазақ және қытай тілдеріндегі метафоралардың ерекшеліктері	98
<i>Дүйсенгазы С.</i> Қазақ-қырғыз айтыс өнеріндегі ортақ мұрат	109
<i>Жақыпов Ж.А., Догдырбай А.</i> Фольклорлық жанрлар мәтінінің бастапқы және аяққы шендері	116
<i>Жұмағұлов С.Б.</i> Ақын Сәбит Дөнентайұлының мысал өлеңдері	128
<i>Қоңыратбаева Ж.М.</i> Әлемнің мәдени бейнесіндегі Шығыс және Батыс кеңістігі (лингвомәдениеттанымдық тәжірибе)	135
<i>Мурсалимова Г.А., Еділбаев Б.А.</i> Анимация өнерін зерттеудің теориялық - әдіснамалық аспектілері	149
<i>Мырзаханов Т.А.</i> Ағылшынның қаржы және экономикалық метафораларын аударудағы лингвомәдениеттанудың қырлары	157
<i>Нұрахметов Е.Н., Наралиева А.А.</i> Қазақ, ағылшын, неміс сөйлеу тіліндегі гендерлік ерекшеліктер	169
<i>Сүйінова Г.С.</i> Қалалық бірегейліктің урбонимикондағы көрінісі	177
<i>Сұлтанбекова С.А.</i> Неміс тіліндегі аффиксті жаңа мағыналы туынды сөздердің прагматикалық аспектілері	185
<i>Шаймердинова Н.Г., Жиёмбай Б.С., Жиёмбаева Г.Т.</i> Армян-қыпшақ ескерткіштеріндегі есім сөз таптарының жалпы сипаты	192
Мақаланы рәсімдеу үлгісі	204

Contents

<i>Akbarov A.</i> Socio-Cultural Factors Involved in the Foreign Language Teaching Policy: Case Study of Bosnia and Herzegovina	8
<i>Atanassova S.</i> «Global Landscapes» in Small Places: the Linguistic Picture behind the Public Inscriptions in Veliko Turnovo	17
<i>Beisembayeva Zh.A., Baryamova R.K.</i> The use of Technologies for Foreign Language Teaching	29
<i>Dyussekeneva I.M., Dyussekenev D.N.</i> To the Problem of Ethnocultural Detail	39
<i>Kazhenova M.M., Zhussupova R.F.</i> Integrating new Technologies into Curriculum	46
<i>Sharipova M.K., Zhanzakova G.Z.</i> Translation as a Tool for Interlingual Communication	52
<i>Tazhibayeva S.Zh., Nevskaya I.A., Mutali A.K., Kadyskyzy A.</i> Kazakh Language as Spoken in China: Problems and Research Perspectives	59
<i>Baibek A.K.</i> Birzhan Sal – outstanding representative of the singing tradition of Sary-Arka	69
<i>Beskemer A.</i> Translation and Interpretation of Literary Text: Equivalence Criteria	81
<i>Dina Mohamed Abdo</i> The Theme of a Female Militant (on the Material of B. Vasilyev’s Novel «The Dawns Here Are Quiet»).....	88
<i>Duysekova K.K., Gabdulina A.K.</i> Peculiarities of Kazakh and Chinese Metaphors	98
<i>Duysengazy S.</i> Commonalty of ideo in Kazakh-Kyrgyz Aitys	109
<i>Zhakupov Zh.A., Dogdyrbai A.</i> Initial and Final Positions of the Text of Folklore Genres	116
<i>Zhumagulov S.B.</i> Fables of the Poet Sabit Donentayuly	128
<i>Konyratbayeva Zh.M.</i> East and West Space in the Cultural Picture of the World (Linguocultural Experiment)	135
<i>Mursalimova G.A., Edilbayev B.</i> Theoretical and Methodological aspects of Animation Art	149
<i>Myrzakhanov T.A.</i> Lingual and Cultural Aspects of Translation of Metaphors in Financial and Economic Discourse	157
<i>Nurakhmetov E.N., Naraliyeva A.A.</i> Gender features of oral speech in the Kazakh, English and German languages	169
<i>Suynova G. S.</i> On Representation of Urban Identification in the System of Urbonyms	177
<i>Sultanbekova S.A.</i> Pragmatic Aspects of New Affixal Derivatives of the German Language	185
<i>Shaymerdinova N.G., Zhiyembay B.S., Zhiyembayeva G.T.</i> General characteristics of the nominal parts of speech in the Armenian-Kypchak monuments	192
Template	206

Содержание

<i>Акбаров А.</i> Социально-культурные факторы, связанные с политикой преподавания иностранного языка: тематическое исследование Боснии и Герцеговины	8
<i>Атанасова С.</i> «Глобальные ландшафты» в малых пространствах: лингвистическая картина за публичными надписями Велико-Тырново	17
<i>Бейсембаева Ж.А., Барямова Р.К.</i> Использование современных технологий в преподавании иностранных языков	29
<i>Дюсекенева И.М., Дюсекенев Д.Н.</i> К проблеме этнокультурных деталей	39
<i>Каженова М.М., Жусупова Р.Ф.</i> Интеграция новых технологий в учебном процессе	46
<i>Шарипова М.К., Жанзакова Г.З.</i> Перевод как инструмент межъязыковой и межкультурной коммуникации	52
<i>Тажиббаева С.Ж., И.А. Невская, Мутали А.К., Кадыскызы А.</i> Функционирование казахского языка в Китае: проблемы и перспективы исследования	59
<i>Байбек А.К.</i> Біржан сал – выдающийся представитель песенной традиции Сары-Арки	69
<i>Бескемер А.</i> Перевод и интерпретация художественного текста: критерии эквивалентности	81
<i>Мухамед Абдо Д.</i> Тема женщины-бойца (на материале повести Б. Васильева «А зори здесь тихие»)	88
<i>Дуйсекова К.К., Габдулина А.К.</i> Особенности казахских и китайских метафор	98
<i>Дуйсенгазы С.</i> Общность идей в казахско-кыргызских айтысах	109
<i>Жакупов Ж.А., Догдырбай А.</i> Начальная и конечная позиции текста жанров фольклора	116
<i>Жумагулов С.Б.</i> Басни поэта Сабита Донентайулы	128
<i>Коныратбаева Ж.М.</i> Пространство Восток и Запад в культурной картине мира (лингвокультурологический эксперимент)	135
<i>Мурсалимова Г.А., Едильбаев Б.</i> Теоретические и методологические аспекты анимационного искусства	149
<i>Мырзаханов Т.А.</i> Лингвокультурологические аспекты перевода метафор англоязычного финансово-экономического дискурса	157
<i>Нурахметов Е.Н., Наралиева А.А.</i> Гендерные особенности устной речи казахского, английского и немецкого языков	169
<i>Суюнова Г.С.</i> Об отражении городской идентичности в урбонимиконе	177
<i>Султанбекова С.А.</i> Прагматические аспекты новых аффиксальных дериватов немецкого языка	185
<i>Шаймердинова Н.Г., Жиёмбай Б.С., Жиёмбаева Г.Т.</i> Общая характеристика именных частей речи в армяно-кыпчакских памятниках	192
Образец оформления статьи	208

XFTAP 16.21.37

Е.Н. Нұрахметов¹, А.А. Наралиева²

Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹ermakhan_47@mail.ru, ²assem.naraliev93@mail.ru)

Қазақ, ағылшын, неміс сөйлеу тіліндегі гендерлік ерекшеліктер

Аңдатпа. Мақалада ерлер мен әйелдердің ауызекі сөйлеуіндегі гендерлік ерекшеліктер қарастырылған. Қазіргі таңда үш тілдің гендерлік ерекшеліктерін зерттеу өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Ерлер мен әйелдердің сөйлеуіндегі жалпы ұқсастықтар мен айырмашылықтар, сонымен қатар жыныстық фактордың тілге әсерінің ұстанымдарына басты назар аударылады.

Зерттеу жұмысында қазақ, ағылшын және неміс тілдерінде лексикалық, фонетикалық және грамматикалық тұрғыдан гендерлік айырмашылықтарға мысалдар келтірілген. Қазақ, ағылшын және неміс халықтарының мәдениеті, тұрмыс-тіршілігі және әдет-ғұрыптарының сөйлеу ерекшеліктері, сондай-ақ қоғамдағы болып жатқан өзгерістер мен әлеуметтік факторлардың тілде көрініс табатыны жайлы бірнеше фактілер қарастырылған.

Түйін сөздер: гендер, фонетика, экстралингвистикалық факторлар, вариативтілік, интонация, коммуникация.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2018-124-3-169-176>

Кіріспе. Көптеген тіл мамандарының пікірінше, гендерлік ерекшеліктер сөйлеу арқылы да көрініс табады. Бұл жағдайды ғалымдар «гендер» терминімен байланыстырады, бұл өз кезегімен адамның биологиялық, сонымен қатар әлеуметтік-мәдени жағынан да қарастырылады. М.Фуконның зерттеуі бойынша, барлық ұғымдар, сонымен қатар жыныс ұғымы да, табиғи түрінде танылады. Жыныстың және оған қатысты әрекеттердің тілдегі көрінісі ерте дәуірден бастау алады. Жыныстың биологиялық мәні әлеуметтік сипатқа ие болады, яғни ол табиғи және мәдени құбылыс ретінде қарастырылады. Бұл философиялық зерттеулер мен ізденістер гуманитарлық ғылымдар аясында постмодернистік тұжырымдарға негізделген гендерлік зерттеулердің туындауына себепші болды [1, 13 б.].

Зерттеу нысаны. Әр халықтың салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы, мәдениеті және тарихына байланысты фонетикалық, лексикалық және грамматикалық ерекшеліктері бар. Мұндай ерекшеліктер ең алдымен ауызекі сөйлеу барысында байқалады. Тілдегі ұлттық бірліктердің мазмұны мен мәні күнделікті өмірде көрініс табады. Қазақ, ағылшын және неміс тілдерінің ауызекі сөйлеуінде көптеген гендерлік ерекшеліктерді көруге болады.

Ауызекі сөйлеудегі гендерлік ерекшеліктерді анықтау жүргізіліп жатқан зерттеуімізге негізгі арқау болып отыр. Қазақ, ағылшын және неміс халықтарының гендерлік ерекшеліктерін сөйлеу барысында көрінісін сипаттау және лингвистикалық зерттеулер жүргізу негізгі мақсатымыздың бірі болып табылады.

Негізгі бөлім. Ерлер мен әйелдердің ауызекі сөйлеуіндегі гендерлік ерекшеліктері XVII ғасырдан бастап ғылыми тұрғыда зерттеле бастаған. Мысалы, саяхатшы Ж. дю Тертр кіші Антиль аралдарындағы әйелдер туралы жазады: әйелдер өз тілінде, ал ерлер өз тілінде ғана сөйлейді. XVIII ғасырда пастор Лабат (протестант шіркеуінің қызметшісі) Кариб аралдарында үш тіл бар екенін байқайды: ерлер, әйелдер және әскери тіл. Ерлер мен әйелдер бір-бірін түсінеді, бірақ барлығы өз тілдерінде сөйлейді. Әскери тіл – құпия тіл болып есептелінген. Бұл тілді ерлер де, әйелдер де түсінбеген [2, 72–75 б.].

О. фон Есперсен кейбір аралдардағы екі тілдің болуы, әйелдерге белгілі бір сөздерді айтуға тыйым салынған, ал ерлерге ол сөздерді айтуға болатынын айтады. Сонымен қатар, әйелдерге арналған сөйлеудің белгілі бір ережелері мен нормалары бар. Арнайы

әйелдердің әңгіме тақырыптары, яғни қазіргі заманауи тілмен айтқанда сөйлеу жанрлары бар. Қыздарға ашуланып сөйлеуге болмайды, балағат сөздер айтуға тыйым салынған, олар ақырын, абайлап сөйлеуі керек. Сонымен қатар, ғалым ерлер мен әйелдер тіліндегі кейбір айырмашылықтардың тамырын ескі салт-дәстүрлерді сақтап келген көне тайпалар тілінен іздеу керектігін, себебі тілде қолданылып келе жатқан табу сөздер мен олардың орнына қолданылатын бірнеше парафразалар ерлер мен әйелдер тілін ерекшелейтін белгілер ретінде танылуы мүмкін деген пікір айтады. Ол «Language: its Nature, Development and Origin» атты еңбегінің үлкен бір тарауын «әйел тіліне» арнаған [2].

Эдуард Сепир каосати тіліндегі кейбір әлеуметтік ерекшеліктерге назар аударып зерттеді. Ол жыныс пен мәртебе ұғымдарын, сонымен қатар сөйлеудің нормадан ауытқуын әлеуметтік сәйкестендіруге теңестіретін өлшемдер қатарына жатқызды. Сонымен бірге, бір морфема шеңберіндегі ерекшеліктерді жыныстық айырмашылықтарға тән таңбалық белгі деп түсіндірді. Ғалымның пікірлері үнді және басқа тілдерді зерттеу тәжірибесінде дәлелденіп, одан әрі қарай жалғасын тауып отырды.

Ерлер жаратылысы бойынша сөйлеу барысында басымдылық позициясында болады. Кейбір жағдайларда тез қызбаланады және конфликтті жағдайларға дейін барады. Сөйлемдері нақты, анық және бұйрық түрінде келеді. Сонымен қатар, сөйлегенде әңгіменің тоқ етерін, негізгі мәселелерін нақты және дәл сөйлегенді жөн көреді. Грамматикалық жағынан ерлер көбінесе бағыныңқы сөйлемдерді, оның ішінде мақсат, мезгіл және мекен бағыныңқы сөйлемдерді қолданады. Кез келген тақырыпты логикалық, иерархиялық түрде айтады.

Нәзік жандылар сөйлеу барысында конфликтті жағдайларды болдырмауға тырысады. Белгілі бір тақырыпты толық және жан-жақты түсіндіру үшін толықтауыш, үстеу, сын есім, сондай-ақ тақырыптың ерекшеліктерін ашу мақсатында әр түрлі эпитеттер, гипербола, теңеу және еркелету, кішірейту, сыйлау негізінде жұрнақтар жалғап айтады. Сөйлегенде мәнерлі және толық түрде айтқанды жөн көреді. Грамматикалық тұрғыдан алып қарағанда, әйелдер салыстырмалы бағыныңқы сөйлемдерді, ал диалог барысында сұраулы және лепті сөйлемдерді қолданады.

Сөйлеу барысында вербалды және вербалды емес коммуникацияны қолдану да ерекше орын алады. Бұл өз кезегімен адамның жасына, кәсібіне, біліміне, әлеуметтік, отбасылық жағдайына, қоғамдағы әлеуметтік мәртебесіне, физиологиялық және психологиялық жағдайына тікелей байланысты болып табылады. Ерлерге қарағанда әйелдер көп жағдайда вербалды емес коммуникацияны қолданады. Мысалы: жест, мимика, яғни басын изеу немесе шайқау, қолмен түсіндіру, көзбен жанасу және т.б.

Әр тілдің фонетикалық ерекшеліктеріне байланысты ерлер мен әйелдердің ауызекі сөйлеуінде көптеген айырмашылықтар болады. Кейбір зерттеулер бойынша сегменттік және супрасегменттік деңгейдегі ерекшеліктер көп жағдайда кездеседі. Орыс тілінде ерлер мен әйелдер арасындағы сегменттік деңгейдегі ерекшеліктер бар. Олар әйелдерде көбінесе еріндік, назализация түрінде болады. Ал сөздерді айту ерекшеліктеріне келетін болсақ, олар дауысты дыбыстарға аса назар аударып, анық және жарқын айтады; ал ерлер – дауыссыз дыбыстарды нақты және анық айтады; кейбір ерлер әйелдерге қарағанда, дауысты дыбыстарды толық айтпайды, бұл өз кезегімен қысаң дауысты дыбыстарды айтқандай болып көрінеді; ерлердің сөйлеу барысында дауысты дыбыстардың, олардың сандық және сапалық редукцияларының өзгеруін, тіпті дауысты дыбыстардың түсіп қалуын да байқауға болады [3, 90-136 б.]. Кез келген тілде сөйлеу барысында ерлер мен әйелдерде лексикалық, грамматикалық, синтаксистік ерекшеліктер байқалады.

Ерлердің сөйлеуінде келесідей ерекшеліктер бар:

- кірме сөздерді жиі қолдану;
- абстрактылы зат есімдерді қолдану;

- эмоционалды жағдайын сөйлеу барысында көрсетпеуге тырысу;
- туысқандарына немесе жақын адамдарына эмоционалды реңкте сөйлеу;
- газеттік-публицистикалық клише қолдану;
- балағат сөздер айту;
- белсенді етіс және сабақты етістіктерді қолдану;
- тыныс белгілеріне мән бермеу. [4, 79-83б.]

Әйелдердің сөйлеуінде мынадай ерекшеліктер байқалады:

- Кірме сөздер, үстеу, есімдік, бастауыш, толықтауыш, сондай-ақ модальдық конструкциялар, болжамды сөздерді қолдану (Мысалы: *мүмкін, бәлкім, шамасы, менің пікірімше*);
- Әдеби стилистикалық формаларды, кітап лексикасын қолдану;
- Коннотативтік нейтралды сөздер мен сөз тіркестер, эвфемизмдермен сөйлеу;
- Бағалауыш сөздер мен сөз тіркестерін, яғни тура атын айтпай дейктикалық лексемалармен жеткізу (Мысалы: *мынау оңбаған, осы жексұрындар*);
- Сезім мен эмоцияны білдіру мақсатында демеулік, үстеу және сын есімдерді қолдану;
- Инвективті айту үшін зоонимдерді қолдану, яғни жануарларға теңеу. (Мысалы: *түлкі мінезді, қоян жүрек*);
- Үстеу + үстеу конструкциясын (Мысалы: *тым қатыгез, өте жақсы*), жай және салалас құрмалас сөйлемдерін, бір сөйлемде екі болымсыз конструкциясын қолдану, пунктуация белгілерін қолдану, жалпы жоғары эмоционалды реңкте айту [5, 189 б.].

Қазақ тілі лингвистикасында гендер ұғымы бұрыннан назарға іліккен, бірақ тек қазіргі кезде арнайы зерттеу нысаны бола бастады. Осы салада зерттеген ғалым Бақытжан Хасанұлы еңбектерінде гендер ұғымы басым қолданылатынын атап өткен жөн.

Қазақ тіл біліміндегі гендерлік бағыттың қалыптасуы мен дамуына себеп болған факторларға тоқталып өтетін болсақ, саяси-әлеуметтік фактор қоғамдық сананың гендерлік парадигмасының ауысуына және еліміздің дамуындағы саяси, әлеуметтік, экономикалық өзгерістерге басты себепкер болып отыр. Гендерлік факторлар тілдің әлеуметтік қызметін дамытуда, әлемдік лингвистика бағыттарының кең таралуына тікелей әсер етуде [6, 288 б.].

Ерлер мен әйелдер әр заманда әр түрлі мәдени тілдік кеңістікте өмір сүрген және қоғамдағы әлеуметтік, экономикалық өзгерістерді қабылдап, сол қабылдағанын тіл арқылы түсінгені байқалады. Тілде көрініс беретін гендерлік ерекшеліктер ерлер мен әйелдер атқаратын қызметі (кәсіп) түрлеріне қатысты халықтар санасында қалыптасқан. Кез келген халықтың тұрмыс-тіршілігінде өзіндік орны бар аңшылық, саятшылық, сондай-ақ зергер тәрізді кәсіп түрлері ерлер арасында кең тарағаны бәрімізге белгілі. Ал әйелдер көбінесе үй ішін жинау, киім тігумен айналысқан [7, 16 б.].

Қазақ тіліндегі ерлер мен әйелдердің ауызекі сөйлеуіндегі гендерлік ерекшеліктеріне келетін болсақ, біріншіден әр түрлі интонациямен сөйлейді, екіншіден, вербалды немесе бейвербалды коммуникацияны қолданады, үшіншіден, сөздік қорларында да көптеген айырмашылықтарды байқауға болады.

Көп жағдайда ерлер мен әйелдердің сөйлеуіндегі ұқсастықтарын да байқауға болады. Оларды атап өтетін болсақ, әйелдер де, ерлер де эмоция мен сезімді білдіру мақсатында көбінесе одағай сөздерді қолданады, яғни еркелету, кішірейту жұрнақтарымен сөйлегенді жөн көреді. Мысалы: *Сырымтай, Сәулешан, Боташым, Ботақан*. Баланы еркелеткенде әлемдегі барлық сұлу, әсем заттардың, жануарлардың атауларына теңеу арқылы лексикалық қатарларды тауып отырады. Көбінесе баланы төлге балау жалпы қазақтарға тән қасиет. Олардың ішінде жиі кездесетіні – жылқы, түйенің баласына балау. Мысалы: «Құлыным», «Ақтайлағым», «Ботақаным» лексикасы тек еркелеткенде ғана емес, қарапайым қарым-қатынаста қаратпа сөз түрінде де айтылады. Сондай-ақ қойдың төлі, қозыға теңеу де көп кездесетін еркелету лексикасының түрі. Мысалы: «Қоңыр қозым», «Қошақаным», әсіресе шашы бұйра баласын «Қозым» деп жиі айтады.

Фонетикалық тұрғыдан алып қарағанда, әйелдер көбінесе дауысты дыбыстарды созып айтады. Мысалы: *Сәл-е-е-м! Қал-а-айсың?* Яғни әрбір әріпті нақты және толық айтады. Ал ерлер керісінше қысқа, әрі жылдам айтқанды жөн көреді. Мысалы: *Сәлем» Қ-ы-лайсың? Не степ жатырсың?* Сонымен қатар, кейбір жағдайларда ерлер мен әйелдердің сөйлеуінде әріптердің ауысуын байқауға болады.

Ағылшындардың ауызекі сөйлеуіндегі фонетикалық және гендерлік ерекшеліктерге келетін болсақ, ерлер мен әйелдер эмоциямен, ерекше интонациямен сөйлейді. Нәзік жандыларда эмоция мен сезім көп жағдайда сын есімдермен көрсетіледі. Әйелдер сөйлеген кезде сезім, эмоцияларын немесе көңіл-күйлерін көрсету үшін бағалауыш сын есімдерді қолданады. Мысалы: *very* және *so* орнына, *awful* немесе *pretty* сөздерін қолданады. Ал ерлер көбінесе сандар мен өлшемдерді айту үшін сын есімдерді қолданады. Әйелдер сөйлеу барысында өз ойын нақты емес, шамамен айтқанды жөн көреді. Мысалы: *well, you know...., I think...., I suppose... kind of, maybe I am wrong but ..., etc.* Сонымен қатар, ерлер мен әйелдердің физиологиясы мен психологиясын ескере отырып, көмек сұраған жағдайда да олардың сөйлеу мәнерінде ерекшеліктер байқалады. Мысалы: *Women: I was wondering if you can help me. Men: Please give me a hand.*

Ұлыбритания, АҚШ елдері қолданылып жүрген ағылшын тілі материалдары негізінде В.В. Потапов әйел тілінде жиі байқалатын гендерлік белгілерді атап көрсетеді. Солардың кейбіреуіне тоқталып өтейік:

1. Әйелдердің сөйлеу тілінде бұрынғы қалыпты сақтау (консерватизм) басым.
2. Ерлермен салыстырғанда, әйелдердің сөздік қоры аз. Әсіресе, ер авторларының шығармаларын оқып-түсіну әйелдерге қиынға соғады, өйткені ер авторлар шығармаларында әйел авторларға қарағанда, сирек кездесетін сөздер мен диалектілер, техникалық терминдер көп беріледі.
3. Әйелдердің сөйлеу тілі шапшаңдылығымен, эмоциялығымен ерекшеленеді. Олар күшейту, ұлғайту мәніндегі сөздерді көп қолданады және айтайын деген ойын үзіп-жарып, толық жеткізе бермейтіндіктен, олардың тілінде грамматикалық жағынан аяқталмаған сөйлемдер орын алған [8, 94 б.].

Әйелдердің көңіл-күйін, эмоциясын сөйлеген сөздерінен байқауға болады. Олар әсірелеп сөйлейді, аффективті лексиканы, одағай сөздерді, сонымен қатар салыстыру, метафора, эпитет немесе теңеуді көп қолданады. Әйелдер ерлерге қарағанда, ішкі жан дүниесіне көбірек мән береді, сондықтан ішкі толқынысын көрсету мақсатында сөйлеу барысында адамның эмоционалдық-психологиялық жағдайын көрсететін етістіктерді қолданады, сөйлеу барысында интонациясы өзгереді. Мысалы: *«It's fantastic because I've been living thousands of lives, not only my life. Lots. I've also been doing all the literature, Italian literature».*

Сөйлеудегі гендерлік вариативтілік негізінен фоностилистика саласында да қарастырылады. Гендерлік вариативтілік интонациялық бірліктермен тығыз байланыста болып табылады. Кең қарастырылған эксперименталдық материалдар бойынша, ағылшын қоғамында ерлерге қарағанда әлеуметтік мәртебесі әлсіз әйелдер сөйлеу барысында өте сезімтал болады екен. Әйел интонациясындағы жоғары әуенді диапазон ерлердің дауысынан ерекшеленеді, алайда олардың әуені әртүрлі элементтердің болуынан вариативтілігі өзгеше болып табылады. Ч. Креймердің лексико-просодиялық зерттеулері бойынша, ерлер сөйлеуінде мынадай ерекшеліктер бар: тұрақтылық, талапшылдық (*demanding voice*), авторитарлық, сөйлеу кезінде басымдылық позициясында болу (*dominating speech*), агрессиялық (*aggressive speech*) сөйлеу ерекшеліктері байқалады. Психологтардың айтуынша, жоғарыда көрсетілген сипаттамалар маскулиндік коммуниканттардың сөйлеу әрекетін де ерекшелеп зертелінген [9].

Неміс халқының өзіндік ерекшеліктері, нақтылай тоқталатын болсақ, ұқыптылығы, еңбекқорлығы, тиянақтылығы, әрбір минутын пайдалы іске жұмсайтын халық болып табылады. Аталған барлық қасиеттердің тілге әсері бар.

Неміс тілінде де басқа тілдердегі сияқты ерлер мен әйелдердің ауызекі сөйлеуінде гендерлік айырмашылықтары көп. Неміс тілінде ерлер әйелдерге қарағанда тура сөйлейді. Мысалы: «*Ich mache jetzt...*», «*Machst du mit?*». Ал әйелдер көбінесе жанама түрде сөйлейді. Олар кішірейткіш зат есім немесе жұрнақтарды жиі қолданады. Мысалы: «*Es scheint, dass...*», «*Ich würde sagen, dass*», «*es ist nicht so, dass...?*», «*...,nicht wahr?*», «*Das ist nur so eine Idee von mir*», «*mann könnte sagen, dass...*» немесе «*wenn Du dir das recht überlegst...*». Сонымен қатар, әйелдер сөйлеу барысында қолдау, мақұлдау сөйлеу формасын көп қолданады. Мысалы: «*Ja, wirklich, das wusste ich nicht*», одағай сөздерін «*mhm, oh, uh-huh*» жиі айтады.

Неміс тілінде ерлер мен әйелдердің сөйлеуіндегі лексикалық, грамматикалық және фонетикалық айырмашылықтар көп.

Әйелдердің ауызекі сөйлеуіндегі ерекшеліктер:

- лексикалық: сөйлеу барысында «*ich*», «*du*», «*wir*» сияқты одағай сөздерді көп қолданады, эмоционалды түрде сөйлейді;

- грамматикалық: конъюнктив формасын жиі қолданады. Мысалы: «*Wäre es möglich dass, Sie mir die Unterlagen Heute noch geben?* (Мүмкіндігіңіз болса құжаттарды бүгін маған тапсырып кете аласыз ба?)»; жай сөйлемдермен емес, сабақтар құрмалас сөйлемдермен сөйлейді;

- фонетикалық: дауыс тоны жоғары, жіңішке, мелодикалық және диапазоны кең болады.

Ерлердің ауызекі сөйлеуіндегі айырмашылықтар:

- лексикалық: сөйлегенде көбінесе «*er*», «*sie*», «*es*» және «*Sie*» одағай сөздерін қолданады;

- грамматикалық: «*direkter*» Sprache (Indikativ) конструкциясында сөйлейді. Мысалы: «*Ich brauche die Unterlagen nicht unbedingt heute. Es geht auch morgen noch.* (Құжаттарды бүгін маған тапсыру міндетті емес. Ертең де тапсыруыңызға болады.)» -деп, жай сөйлемдермен сөйлегенді жөн көреді;

- фонетикалық: дауыс тоны төмен, жуан, көбіне монотонды болып келеді [12].

Неміс лингвисті Ф. Маутнер әр түрлі әлеуметтік топтардағы әйелдер мен ерлердің сөйлеу мәнерін зерттеген. Оның зерттеуі бойынша, әйел тілінің шығуы антикалық театрдың тарихымен байланысты. Ғалымның пікірінше, сол кезде әйелдер ерлердің рөлін ойнаған. Әйел тілі оларға тек қана сахнаға шығуға рұқсат берілген екен. 1913 жылы Ф. Маутнердің «Вклад в критику языка» атты еңбегі жарыққа шығады. Ол өз еңбегінде адамдардың жынысына қарай сөйлеу ерекшеліктері туралы жазады [10, 144 б.].

Соңғы он бес жылда жүргізілген зерттеулер нәтижесінде жыныстық айырмашылықтың негізгі көрсеткішін әлеуметтік-мәдени детерминациялардың басымдылығынан көруімізге болады. 1980 жылдарға дейін гендерлік ерекшеліктер тәрбие мен сыртқы ортаға тәуелсіз үш белгі (математикалық қабілеттер, кеңістік бейне және вербалды интеллект) бойынша ғана қарастырылса, қазіргі таңда эмоциялық интеллект те бір критерий ретінде қарастырылады. Э. Маккоби және К. Джеклин көптеген американдық және батыс еуропалық зерттеушілердің қабылдау, интеллект, мотивация, өзіндік сана, белсенділік деңгейі және эмоционалдылық бойынша жыныстық ерекшеліктерді айқындауға байланысты жүргізген зерттеулерін талдап, жалпылауға тырысты.

Э.Маккоби және К.Джеклин нақты дәлелденген фактілерге тоқталып өтті: қыздарда вербалды қасиеттер жоғары дамыған, ал ұлдарда визуалды қабілеттері жақсы дамыған; ұлдарда математикалық қабілеттер жақсы дамыған, алайда көбісі агрессивті келеді [11, 508 б.].

Қазіргі таңда ғалымдар ерлер мен әйелдер сөйлеуіндегі айырмашылықтардың аз екендігін айтады. Сондай-ақ ерлер мен әйелдердің ауызекі сөйлеуіндегі ерекшеліктер стереотиптік түсініктерді тудырады деп санайды. Соңғы онжылдықта әлеуметтік лингвистикадағы зерттеулердің нәтижелерін салыстыратын болсақ, гендерлік тұтастықтың бұзылуы ерлер мен әйелдердің сөйлеуіндегі дифференциациясының азаюына алып келетінін көруге болады. Сонымен қатар, ерлер мен әйелдер арасында дыбысталу айыр-

машылықтары және нақты фонетикалық жағынан дыбысталу ерекшеліктері бар (биологиялық тұрғыдан дауыстың жоғарылауы және тембрінен бөлек). Әйелдерге көбінесе ереже бойынша дұрыс (нормативтік) сөйлеу тән.

Қорытынды. Қорытындылай келе, тілдердің гендерлік ерекшеліктерін ескере отырып, үш тілде де ерлердің сөйлеуінде тура мағынада, ойын нақты және дәл жеткізуін көруімізге болады. Сөйлеу барысында ерлер авторитарлық позициясын ұстанады, яғни басымдылық формасын қолданады. Ал әйелдер эмоциялық реңкте, одағай сөздер және әсірелеп сөйлейді. Интонациясында жоғары әуенді диапазон ерлердің дауысынан ерекшеленеді. Сондай-ақ сұраулы сөйлемдер мен лепті сөйлемдерді жиі қолданады.

Сонымен, гендерлік белгілердің тіл деңгейлеріндегі көрінісін сипаттау, «жыныс» терминінің концептуалдануын сипаттайтын тілдік тәсілдерді анықтау, «әлемнің гендерлік тілдік бейнесін» белгілеу және оған сәйкес, мәдениетаралық салыстырулар жүргізу гендерлік зерттеулерде өзекті мәселелер негізінде қарастырылады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Воронина, О. А. Теоретикометодологические основы гендерных исследований // Теория и методология гендерных исследований: Курс лекций / Под общ. ред. О. А. Ворониной. – Москва: МЦГИ-МВШСЭН-МФФ, 2001. – 106 с.
- 2 Бурвикова, Е.В. Язык мой — пол мой / Е.В. Бурвикова // Русская речь. – Москва, 2012. №. 3 – С. 72–75.
- 3 Земская, Е. А. Особенности мужской и женской речи // Русский язык в его функционировании. / Под ред. Е. А. Земской и Д. Н. Шмелева. – Москва, 1993. — С. 90-136.
- 4 Потапов В.В. Язык женщин и мужчин: фонетическая дифференциация // Известия РАН. Серия литературы и языка. – Москва, 1997. Т. 56, №3. – С. 79-83
- 5 Кирилина А.В. Гендер: лингвистические аспекты/ А.В. Кирилина. - Москва: Институт социологии РАН, 1999. – С.189.
- 6 Хасанұлы Б. Қазақ тіл білімінде гендерлік бағытты қалыптастырудың өзекті мәселелері // Психолингвистика және әлеуметтік тіл білімі: қазіргі күйі және болашағы: Материалы международной конференции. – Алматы, 2003. – С. 284-288 .
- 7 Хасанұлы Б. Қ. Жұбановтың гендерлік жіктелімдер жөніндегі пайымдаулары // Жұбанов тағылымы: Материалы международной научно-практической конференции. – Ақтобе, 2005. – С.15-24.
- 8 Потапов, В.В. Современное состояние гендерных исследований в англоязычных странах / В.В. Потапов // Гендер как интрига познания. – Москва: 2002. – С. 94-117.
- 9 Троицкая О.Г. «Гендерный аспект фонетических исследований» [Электронный ресурс]. – www.linguist.univ.kiev.au
- 10 Fritz Mauthner Kleiner Krieg. Kritische Aufsätze. Leipzig: E.Schloemp, 1879. - 144 p.
- 11 Harrod, N.R. An exploration of adolescent emotional intelligence in relation to demographic characteristics / N.R. Harrod, S.D. Sheer // Adolescence, Fall, 2005, - PP. 503-512.
- 12 Cristina Muderlak «Der unbekannte Unterschied. Genderspezifische kommunikation» [Электронный ресурс]. - URwww.managerSeminare.de/abo

Е.Н. Нурахметов, А.А. Наралиева

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Гендерные особенности устной речи казахского, английского и немецкого языков

Аннотация. В статье рассматриваются основные различия гендерных особенностей мужской и женской устной речи. В настоящее время данное исследование представляет собой одной из интереснейших проблем гендерных различий между мужской и женской речью трех языков, имеющих свои особенности и отличительные признаки. Наряду с изучением общих признаков мужской и женской речи, большое внимание уделяется разработке основных теоретических положений влияния фактора пола на язык.

В данном исследовании приведены примеры о гендерных различиях казахского, английского и немецкого языков на уровне лексических, фонетических и грамматических основ. В статье рассмотрены факты из жизни, обычаев, культуры и особенностей устной речи казахского, английского и немецкого народов, а также социальные факторы и изменения, происходящие в обществе.

Ключевые слова: гендер, фонетика, экстралингвистические факторы, вариативность, интонация, коммуникация.

E.N. Nurakhmetov, A.A. Naraliyeva

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Gender features of oral speech in the Kazakh, English and German

Abstract. The article deals with the main differences of gender features of men's and women's oral speech. Currently, this research is one of the most interesting problems of gender differences between men's and women's speech, having their own characteristics and distinctive features. In addition to studying the general features of the men's and women's speech, much attention is paid to the development of the main theoretical positions of influence of the gender factor on the language.

This research has given examples of gender characteristics in the Kazakh, English and German languages on the bases of lexical, phonetic and grammatical features. This article considered facts from life, customs, culture and features of oral speech of the Kazakh, English and German people as well as social factors and changes in the society.

Keywords: gender, phonetics, extralinguistic factors, variability, intonation, communication.

References

- 1 Voronina O.A. Teoretikametodologicheskie osnovy gendernyh issledovanij [Theoretic Methodological bases of gender studies]: Teorija i metodologija gendernyh issledovanij [Theory and methodology of gender studies: Lecture course] / edited by O.A. Voronina (MCGI-MV66SJeN-MFF, Moscow, 2001. - 106 p.). [in Russian]
- 2 Burvikova E.V. Jazyk moj - pol moj [My language – my gender]: Russkaja resh [Russian speech]. (Moscow, 2012. - № 3. - P. 72-75). [in Russian]
- 3 Zemskaja E.A. Osobennosti mujskoj i jenskoj reshi [Features of male and female speech]: Russkij jazyk v ego funkcionirovanii [Russian language in its functioning] / Edited by E.A. Zemskoj and D.N. Shmeleva. (Moscow, 1993. - P. 90-136). [in Russian]
- 4 Potapov V.V. Jazyk jenschin i mujshin: foneticheseskaja differenciacija [Language of women and men: phonetic differentiation]: Izvestija RAN. Serija literitury i jazyka [series literature and language] (Moscow, 1997. T. 56, №3. - P. 79-83). [in Russian]

- 5 Kirilina A.V. Gender: lingvisticheskie aspekty [Gender: linguistic aspects] / A.V. Kirilia. (Institut of Sociology RAN, Moscow, 1999. - 189 p.). [in Russian]
- 6 Hasanuly B. Qazaq til biliminde genderlik bagytty kalyptastyrudyn ozekti maseleleri [Main problems of gender direction in Kazakh linguistics] // Psiholingvistika jane aleumettik til bilimi: kazirgi kuji jane bolaбagy: Materialy me#dunarodnoj konferencii [Psycholinguistics and social linguistics: today and future state. Materials of international scientific-practical conference]. (Almaty, 2003. - P. 284-288). [in Kazakh]
- 7 Hasanuly B.K. Jubanovtyn genderlik jiktelimder jonindegi pajymdaulary [Reasoning about gender classifications of K. Zhubanov] // Jubanov tagydymy: Materialy mejdunarodno-prakti4eskoj konferencii [K.Zhubanov's reading: Materials of international-practical conference] (Aktobe, 2005. - P. 15-24). [in Kazakh]
- 8 Potapov V.V. Sovremennoe sostojanie gendernyh issledovanij v anglojazy4nyh stranah [Modern state of gender studies in English-speaking countries] / V.V. Potapov // Gender kak intriga poznaniya [Gender as an intrigue of cognition]. (Moscow, 2002. - P. 94-117). [in Russian]
- 9 Troickaja O.G. Gendernyj aspekt foneti4eskih issledovanij [Gender aspect of phonetic research] [electronic resource] - URL: - <http://www.linguist.univ.kiev.au> [in Russian]
- 10 Fritz Mauthner Kleiner Krieg. Kritische Aufsätze. (E.Schloemp, Leipzig, 1879. - 144 p.). [in German]
- 11 Harrod, N.R. An exploration of adolescent emotional intelligence in relation to demographic characteristics / N.R. Harrod, S.D. Sheer (Adolescence, Fall, 2005, - Pp. 503-512). [in English]
- 12 Cristina Muderlak Der unbekannte Unterschied. Genderspezifische kommunikation. [electronic resource]. - URL: - <http://www.managerSeminare.de/abo> [in German]

Авторлар туралы мәліметтер:

Нұрахметов Е.Н. – Филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қ.Мұңайтпасов көш. 12, Астана, Қазақстан.

Наралиева А.А. – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 1 курс магистранты, Қ.Мұңайтпасов көш. 12, Астана, Қазақстан.

Nurakhmetov E.N. – Doctor of Philological Sciences, professor of Eurasian National University named after L.N. Gumilyov, Munaytpassov str. 12, Astana Kazakhstan.

Naraliyeva A.A. – Master student of foreign philology department, Eurasian National University named after L.N. Gumilyov, K. Munaytpassov str. 12, Astana, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Филология ғылымдарының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиетті оқыту әдістемелерін және де ғылыми конференциялардың ең маңызды материалдарын, библиографиялық шолу мен сын пікірлерді көрсететін әдебиеттану және тілтану саласындағы мұқият тексеруден өткен түпнұсқа ғылыми жұмыстарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) қолжазбаның қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын тапсыру және **Word** форматындағы нұсқасын **vest_phil@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісiмiн бiлдiредi. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімдеуіне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):

- мақалалар үшін - 8 ден 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін.

5. Мақала мәтінінің пішіні:

- **Microsoft Word** (docx) форматындағы файлда;
- **Times New Roman** шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1,5 жоларалық интервалы;
- 14 кегл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- **транслитерация** Library of Congress (LC) жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланы құру сұлбасы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар) туралы метамәліметтердің мазмұны (Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template қараңыз)

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында **қою әріппен** жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады) Автор(лар)дың **E-mail**-ы – жақша ішінде (*курсивпен*);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қоюмен)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі **жартылай қоюмен** белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қоюлуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелер/талқылау қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады).

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.]).

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекенжайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журнал жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 тенге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 тенге).

Реквизиттері:

РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
Столичный филиал АО «Цеснабанка»

КБЕ 16

БИН 010140003594

БИК TSES KZ KA

Счет в кодировке IBAN –

KZ 91998 BTV 0000003104

«За публикацию ФИО автора»

Provisions on articles submitted to the journal “Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Goal of the journal. Publication of carefully selected original scientific papers in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, language and literature teaching methods, most significant proceedings of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 408) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in **Word** format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,0;
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IASTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author's e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1.25 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprtentions, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT):

Реквизиты:

РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
Столичный филиал АО «Цеснабанка»

КБЕ 16

БИН 010140003594

БИК TSES KZ KA

Счет в кодировке IBAN –

KZ 91998 ВТВ 0000003104

«За публикацию ФИО автора»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. Серия Филология»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающих актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значимые материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_phil@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. А также авторам необходимо представить **сопроводительное письмо**.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии, книги), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx);
- шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2;
- междустрочный интервал 1,0; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі/Образец оформления статьи/ Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (начертание курсивом)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информа-

ционно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нерецензируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
Столичный филиал АО «Цеснабанка»

КБЕ 16

БИН 010140003594

БИК TSES KZ KA

Счет в кодировке IBAN –

KZ 91998 BTV 0000003104

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: І.Р. Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
- 2018. - 3 (124). - Астана: ЕҰУ. 210-б.
Шартты б.т. - 26,2 Таралымы - 35 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Астана қаласы, Қ.Сәтпаев көшесі, 2.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды